

Slutrapport for kampagnen Overbrusning og rode- og beskæftigelsesmateriale

INDLEDNING

Baggrunden for kampagnen:

Grise er særlig følsomme overfor høje temperaturer, da de kun har få svedkirtler. De er derfor helt afhængige af eksterne muligheder for at regulere deres kropstemperatur. Selv små stigninger i deres kropstemperatur uden mulighed for afkøling er af stor betydning for velfærden. I bekendtgørelse om dyrevelfærds-mæssige mindstekrav til hold af grise er der krav om, at der skal være installeret et overbrusningsanlæg. I marts 2025 blev bekendtgørelsen opdateret med krav om anvendelse, hvilket gjorde, at kontrollen i denne kampagne fokuserede på brugen af anlægget som redskab til at afkøle dyrene og øge velfærden.

Kravet om overbrusningsanlæg eller tilsvarende anordning for smågrise, avls og slagtegrise blev indført i 2000. Kravet blev for søer og gyltes vedkommende indført i 1999. På trods af dette er manglende overbrusningsanlæg forholdsvis ofte været årsag til sanktioner i forbindelse med Fødevarestyrelsens ordinære kontrol af dyrevelfærden i besætninger. Samtidig ses det desuden, at der er installeret anordninger, der ikke realistisk kan opfylde behovet for temperaturregulering.

Rode- og beskæftigelsesmateriale har betydning for grises velfærd. Grise har behov for at undersøge deres omgivelser ved at udføre rode-, snuse-, bide og tyggebevægelser. I lovgivningen er der krav om, at alle grise skal have permanent adgang til en tilstrækkelig mængde halm eller andet manipulerbart materiale i en sådan grad, at det opfylder deres behov for rode- og beskæftigelsesmateriale. Selvom kravet om rode- og beskæftigelsesmateriale har været gældende siden 2002, er det et område som hvert år har mange sanktioner.

Formål:

Formålet med kampagnen er at øge dyrevelfærden i de danske slagtegrise- og sobesætninger ved:

- at informere om krav for overbrusning og anvendelsen af denne inden grisenenes velfærd kompromitteres grundet temperaturen i stalden samt at kontrollere installation og korrekt anvendelse af overbrusningssystemer i danske grisebesætninger.
- at informere om krav til permanent adgang til rode- og beskæftigelsesmateriale, at materialet skal være af naturmateriale og kunne tygges i, rodes i og være manipulerbart. Dertil kontrollere tilstrækkelig og korrekt tildeling af rode- og beskræftigsmaterialer i danske grisebesætninger.

Kampagnen indledes med en informationsdel hvor branchen informeres om kampagnen samt gældende krav til overbrusning og rode- og beskæftigelsesmateriale.

Det er herved hensigten at øge bevidstheden hos besætningsejere omkring de nye regler for overbrusning samt sikre, at de er bekendte med og overholder gældende regler på området.

Kontrolkampagne – installation og korrekt anvendelse af overbrusningsanlæg

Resultatet viste en forholdsvis lav regelefterlevelse i både slagtegrise- og sobesætninger i forbindelse med kontrol af reglerne for overbrusningsanlæg.

Kontrolkampagnen omfattede kontrol af i alt 174 slagtegrisebesætninger. Der var i alt overtrædelser grundet manglende installation af overbrusningsanlæg i 13,8 pct. af besætningerne. Herudover blev der i yderligere 5,2 pct. af besætninger konstateret et opsat overbrusningsanlæg, som enten ikke blev anvendt eller havde en ukorrekt anvendelse.

For sobesætninger blev der udført kontrol i 95 besætninger. Der var i alt overtrædelser grundet manglende installation af overbrusningsanlæg i 30,5 pct. af besætningerne. Herudover blev der i yderligere 1,1 pct. af besætningerne konstateret et opsat overbrusningsanlæg, som enten ikke blev anvendt eller havde en ukorrekt anvendelse.

I de tilfælde, hvor der blev sanktioneret for ukorrekt anvendelse, var der forinden blevet observeret varmepåvirket adfærd hos grisene. Denne observation blev sammenholdt med overbrusningsanlæggets indstilling hvor overbrusningens hyppighed og/eller bruselængder blev vurderet utilstrækkelige.

Den samlede regelefterlevelse i slagtegrisebesætningerne var nogenlunde ens i alle besætningsstørrelser, hvorimod regelefterlevelsen i sobesætninger synes at være betydelig lavere i de mindre besætninger, se tabel 1 og 2.

Ovenstående viser, at der fortsat er behov for at informere om og kontrollere reglerne omkring overbrusningsanlæg i både so- og slagtegrisebesætninger.

Hos 4 pct. af slagtegrisebesætningerne samt 8,4 pct. af sobesætningerne sås varmepåvirkede dyr. Generelt tyder ovenstående på, at besætningsejere er gode til at sikre nedkøling af dyrene i de varme sommermåneder, inden dyrene bliver varmepåvirket. Dog eksisterer der fortsat besætninger, hvor dyrene påvirkes af varmen.

Slagtegrise kan ved begyndende temperaturstigning køle sig via sølen i gødning. I 10,9 pct. af slagtegrisebesætningerne blev det fundet at mere end 20 pct. af stierne var tilsølede. Sammenholdt med antallet af besætninger med varmepåvirkede dyr tyder det på at grise der søler i gødning kan nedsætte risikoen for at udvikle yderligere varmepåvirket adfærd. Sølen skal dog undgås og erstattes af andre kølingsmuligheder f.eks. overbrusning.

Der var et ønske om, at indsamle information omkring hvornår grise i forskellige vægtklasser udvikler varmepåvirket adfærd.

Ved opmåling af temperaturer ses det, at gennemsnitstemperaturerne målt i kampagnen overvejende var varmere, når der blev observeret varmepåvirkede dyr i besætningen (se tabel 3). Det har ikke været et krav i kampagnen, at temperaturmålingerne udelukkende skulle foretages i de samme stier, som hvor der blev fundet påvirkede dyr. Derfor vil nogle målinger i tabel 3 ikke være med varmepåvirkede dyr. Der er derfor ikke nødvendigvis sammenhæng mellem gennemsnitstemperaturerne i de forskellige vægtklasser eller liggeposition og det faktum, at der er fundet varmepåvirkede dyr i besætningen.

Gennemsnitstemperaturerne kan derfor ikke bruges som rettesnor i fremtidig vejledning.

Kontrolkampagne – korrekt tildeling af rode- og beskæftigelsesmateriale

Ved slagtegrisebesætninger blev der i 8,6 pct. af besætningerne konstateret ikke permanent adgang til en tilstrækkelig mængde halm eller andet rode- og beskæftigelsesmateriale. For sobesætninger gjaldt det 10,5 pct. af besætningerne. Årsagen til sanktion var overvejende manglende eller utilstrækkelige mængde for både sobesætninger og slagtegrisebesætninger.

Resultaterne viste en regelefterlevelse der var forventelig sammenholdt med tidligere års regelefterlevelser på ordinære kontroller. Ligeledes var resultaterne forventelige i forhold til tidligere kampagner hvor rode- og beskæftigelsesmateriale indgik. Kampagne fra 2023 viste sanktionsprocent på 5,8 pct. og i 2019 var sanktionsprocenten 10 pct. på området

I 4,6 pct. af alle kontrollerede slagtegrisebesætninger sås problematisk adfærd hos grisene. Problematiske adfærd blev konstateret, selvom besætningerne opfyldte mindstekravet for rode- og beskæftigelsesmateriale. Problematiske adfærd hos grise kan dermed forekomme på trods af at mindstekravet til rode- og beskæftigelsesmateriale opfyldes.

RESULTATER

Generelt

I kampagneperioden blev der kontrolleret i alt 301 CHR numre. Besætningerne er udtrukket på enten søer eller slagtegrise.

I 26 besætninger blev der ved den fysiske kontrol konstateret tomme stalde og i den resterende kampagneperiode blev disse besætninger administrativt kontrolleret for indgang af grise. Ydermere var der 4 besætninger hvor det ved den fysiske kontrol blev konstateret at besætningerne ikke længere var omfattet af kampagnens fastlagte udpegningskriterier. Slutteligt bortfaldt 2 kontroller grundet afvigelse fra udpegningskriteriet om antal af grise.

Hermed var der 269 kontroller i den endelige opgørelse, hvoraf 95 kontroller blev gennemført i sobesætninger og 174 kontroller blev gennemført i slagtegrisebesætninger.

Besætningsstørrelse

Kampagneresultaterne viser at der for slagtegrise ikke er nogen sammenhæng mellem besætningsstørrelse og regelefterlevelse – se tabel 1.

For søer ses der en øget regelefterlevelse i større sobesætninger – se tabel 2.

Tabel 1: Regelefterlevelse i slagtegrisebesætninger

Antal slagtegrise i besætning	Antal kontroller	Antal sanktioner på CHR numre	Antal kontroller med sanktioner overbrusning	Antal kontroller med sanktioner R&B	Samlet regelefterlevelse
50-800 dyr	61	15	13	4	75,4%
801-2000	86	24	19	8	72,1%
>2001	27	4	1	3	85,2%
I alt	174	43	33	15	75,3%

Tabel 1: Nogle besætninger er både sanktioneret på overbrusning og rode- og beskæftigelse. Derfor er det totale antal sanktioner for overbrusning og rode- og beskæftigelsesmateriale ikke ens med antal sanktioner på CHR numre.

Tabel 2: Regelefterlevelse i sobesætninger

Antal søer i besætning	Antal kontroller	Antal sanktioner på CHR numre	Antal kontroller med sanktioner overbrusning	Antal kontroller med sanktioner R&B	Samlet regelefterlevelse

25-400	22	10	9	1	54,5%
401-1000	67	22	20	9	67,2%
>1000	6	1	1	0	83,3%
I alt	95	33	30	10	65,3%

Tabel 2: Nogle besætninger er både sanktioneret på overbrusning og rode- og beskæftigelse. Derfor er det totale antal sanktioner for overbrusning og rode- og beskæftigelsesmateriale ikke ens med antal sanktioner på CHR numre.

Kontrolkampagne – installation og korrekt anvendelse af overbrusningsanlæg

Slagtegrisebesætninger:

Ved slagtegrisebesætninger blev der givet sanktioner for manglende overholdelse af overbrusningskrav i 33 ud af 174 besætninger (19,0 pct.). I 24 besætninger (13,8 pct.) blev konstateret manglende installation af overbrusningsanlæg i hele eller dele af besætningen. Herudover blev der i yderligere 9 besætninger (5,2 pct.) konstateret et opsat overbrusningsanlæg, som enten ikke blev anvendt eller havde en ukorrekt anvendelse. Af de i alt 174 kontrollerede slagtegrisebesætninger blev der fundet varmepåvirkede dyr i 7 besætninger (4,0 pct.). Af disse havde 3 besætninger ikke opsat/igangsat overbrusningen, 3 besætninger havde overbrusningen igangsat, men med ukorrekt anvendelse og i 1 besætning blev det vurderet at overbrusningen kørte tilstrækkeligt, men at dyrene alligevel havde det for varmt.

I langt størstedelen af de kontrollerede slagtegrisebesætninger sås ikke problemer med tilsølede gulve. I 10,9 pct. af besætningerne blev det fundet, at mere end 20 pct. af stierne var tilsølede. Med dette forstås at over halvdelen af det faste gulv i stien er sølet til.

I hver kontrolleret besætning blev temperaturen målt 3 gange i forskellige stier i grisenes hovedhøjde. Temperaturen blev således ikke kun målt i stier, hvor der fandtes varmepåvirkede grise. For slagtegrise blev der yderligere noteret grisenes vægt i de pågældende opmålte stier. Tabel 3 viser de opmålte gennemsnitstemperaturer for hver vægtklasse i besætninger hvor der blev fundet varmepåvirkede dyr, samt i besætninger, hvor der ikke blev fundet varmepåvirkede dyr.

Tabel 3: Gennemsnitstemperatur for slagtegrisebesætninger			
Der ses varmepåvirkede dyr i besætningen *		Der ses IKKE varmepåvirkede dyr i besætninger	
Vægtinterval i den målte sti	Gennemsnitstemperatur i C	Vægtinterval i den målte sti	Gennemsnitstemperatur i C
20-30 kg	20,5	20-30 kg	21,7
31-60 kg	24,4	31-60 kg	21,9
61-100 kg	22,0	61-100 kg	21,7
Over 100 kg	23,8	Over 100 kg	21,2

* Det er ikke oplyst hvorvidt temperaturmålingerne i besætninger med varmepåvirkede dyr, er foretaget i stier med påvirkede dyr.

Sobesætninger:

For sobesætninger blev der givet sanktioner for manglende overholdelse af overbrusningskrav i 30 ud af 95 besætninger (31,6 pct.) I 29 besætninger (30,5 pct.) blev konstateret manglende installation af overbrusningsanlæg i hele eller dele af besætningen. Herudover blev der i yderligere 1 besætning (1,1 pct.) konstateret et opsat overbrusningsanlæg, som enten ikke blev anvendt eller havde en ukorrekt anvendelse. Af de i alt 95 kontrollerede sobesætninger blev der fundet varmepåvirkede dyr i 8

besætninger (8,4 pct.). Af disse havde 4 besætninger ikke opsat/igangsat overbrusningen, 1 besætning havde overbrusningen igangsat, men med ukorrekt anvendelse og i 3 besætninger blev det vurderet, at overbrusningen kørte tilstrækkeligt, men at dyrene alligevel havde det for varmt.

I hver kontrolleret sobesætning blev temperaturen målt 3 gange i forskellige drægtighedsstier i grisenes hovedhøjde. Temperaturen blev således ikke kun målt i stier, hvor der fandtes varmepåvirkede grise. For søer blev der yderligere noteret den primære liggeadfærd i drægtighedsstaldene. Tabel 4 viser de opmålte gennemsnitstemperaturer for hver liggeadfærd i besætninger hvor der blev fundet varmepåvirkede dyr samt i besætninger hvor der ikke blev fundet varmepåvirkede dyr.

Tabel 4: Gennemsnitstemperatur for sobesætninger			
Der ses varmepåvirkede grise i besætningen*		Der ses IKKE varmepåvirkede grise i besætningen	
Liggeadfærd	Gennemsnitstemperatur i C	Liggeadfærd	Gennemsnitstemperatur i C
Sideleje på fast gulv	26,1	Sideleje på fast gulv	21,1
Sideleje på spalter eller ved stiadskillelse	24,6	Sideleje på spalter eller ved stiadskillelse	20,3
Normal liggeadfærd/halvt sideleje	24,2	Normal liggeadfærd/halvt sideleje	21,8

*Det er ikke oplyst hvorvidt temperaturmålingerne i besætninger med varmepåvirkede dyr, er foretaget i stier med påvirkede dyr.

Kontrolkampagne – korrekt tildeling af rode- og beskæftigelsesmateriale

Ved slagtegrisebesætninger blev der i 15 ud af 174 besætninger (8,6 pct.) konstateret ikke permanent adgang til en tilstrækkelig mængde halm eller andet beskæftigelses- og rodemateriale.

For sobesætninger blev der i 10 ud af 95 besætninger (10,5 pct.) konstateret ikke permanent adgang til en tilstrækkelig mængde halm eller andet beskæftigelses- og rodemateriale.

For forholdet omkring permanent adgang til en tilstrækkelig mængde halm eller andet rode- og beskæftigelsesmateriale er årsagen til sanktion overvejende manglende eller utilstrækkelig mængde for både sobesætninger (80 pct.) og slagtesvinebesætninger (53 pct.) og i ringere omfang materiale valg eller placering.

For de kontroller i slagtegrisebesætninger, hvor der blev sanktioneret på tildeling af rode- og beskæftigelsesmateriale, blev der ikke observeret betydelig problematisk adfærd som tegn på manglende beskæftigelse hos dyrene (fx øresår, flankesut eller halebidning).

I 4,6 pct. af besætningerne blev der observeret betydelig problematisk adfærd (se tabel 5), for alle disse besætninger gjaldt at minimumskravet for rode- og beskæftigelsesmateriale var opfyldt.

Tabel 5: I hvor mange % af stierne i besætninger med slagtegriseses problematisk adfærd? En sti tælles som problemsti hvis hver 5. eller flere grise har halebid/flankesår/øresut.	
	Antal besætninger
Ingen problematisk adfærd	147
Lavgradig problematisk adfærd (1-6% af stier)	19
Betydelig problematisk adfærd (10-30% af stier)	8
I alt	174

Opsamling

Der er ikke tidligere gennemført en kontrolkampagne med fokus på lovgivningen omkring overbrusning. Resultaterne fra denne kampagne kan derfor anvendes som sammenligningsgrundlag for mulig fremtidig kampagne.

På området omkring rode- og beskæftigelsesmateriale var regelefterlevelsen som forventet i forhold til tidligere års resultater hvor sanktioneringen i 2023 var 8,3 pct.

METODE

Kampagnen blev indledt den 10. april 2025 med et informationsmøde med branchen. Derefter forløb den egentlige kontrolperiode fra den 1. maj 2025 til den 30. september 2025. Kampagnen forløb henover sommeren for at få et retvisende billede af overbrusningsanlæggets anvendelse jævnfør ny lovgivning.

Undervejs blev der den 18. juni afholdt et ekstraordinært møde, hvor Landbrug & Fødevarer blev informeret om den lave regelefterlevelse på de daværende 99 gennemførte kontroller.

Kontrollerne blev gennemført som uanmeldte kontrolbesøg.

Kontrollerne blev udpeget på baggrund af kriterier udarbejdet af projektgruppen. Et kriterium inkluderede, at besætningerne var oprettet med brugskode 1511 (produktionsbesætning) eller 1541 (avls- og opformeringsbesætning), samt aldersgruppe 55 (Pattegrise, søer, gylte og orner) eller 57 (slagtesvin og polte) i CHR registeret. Et andet kriterium inkluderede besætningsstørrelse med en nedre grænse på minimum 50 slagtegrise eller 25 søer. Ved so besætninger uden drægtighedsstalder på CHR nummeret, udgår besætningen og erstattes.

Kontrollerne blev understøttet af temperaturopmålinger samt et spørgeskema. Spørgsmålene omhandlede liggeadfærd hos søer, sølen hos slagtegrise samt problematisk adfærd hos slagtegrise. Der bliver fulgt op på alle konstaterede overtrædelser med opfølgende gebyrbelagt kontrolbesøg. Hvis det ved de opfølgende besøg konstateres, at forholdene ikke er bragt i orden, eskaleres sanktioneringen.